

Türkiye’de Hemodiyaliz Alanında Yapılan Hemşirelik Tezlerinin İncelenmesi

Review of Nursing Thesis in the Field of Hemodialysis in Turkey

Cevriye ÖZDEMİR¹, Ali KAPLAN²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Üniversitesi, İncesu Ayşe ve Saffet Arslan Sağlık Hizmetleri MYO, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Kayseri, 0000-0002-9401-0044

² Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Üniversitesi, İncesu Ayşe ve Saffet Arslan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, 0000-0001-8242-0110

ÖZET

Amaç: Hemodiyaliz hastaları, zorlu tedavi sürecinden dolayı birincil bakım sağlayıcıları olan hemşireler tarafından holistik ve hümanistik bir yaklaşımla sağlık bakım hizmeti almalıdır. Bu çalışma Türkiye’de 2012-2022 yılları arasında hemodiyaliz alanında yapılan hemşirelik tezlerini incelemek ve çalışılan konu yönelimlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma tanımlayıcı tiptedir. Araştırmanın evrenini Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında Ocak 2012-Eylül 2022 yılları arasında hemşirelik ana bilim dallarında 7929 lisansüstü tez çalışması, örneklemini ise HD alanında yapılan 123 hemşirelik tezi oluşturmuştur. Tezler önceden belirlenen tarama terimleri ile seçildi ve veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan veri toplama formu ile toplanmıştır.

Bulgular: Hemodiyaliz alanında yapılan hemşirelik tezlerinin %50,4’ünün son 4 yılda yapıldığı, %67,5’inin yüksek lisans ve %57,7’sinin tanımlayıcı tipte olduğu saptanmıştır. Doktora tezlerinde deneysel (%80,0), yüksek lisans tezlerinde ise tanımlayıcı (%75,9) türde çalışmaların daha çok tercih edildiği görülmüştür. Tezlerin en çok iç hastalıkları hemşireliği alanında (%67,4) ve %95,9’unun hastalar üzerinde yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca incelenen tezlerde en çok semptom yönetimi (%27,2) ve yaşam kalitesi (%16,8) üzerine çalışıldığı ve veri toplamada en çok (%76,4) standardize edilmiş ölçek kullanıldığı saptanmıştır.

Sonuç: Hemodiyaliz hemşireliği alanında her geçen yıl tez sayısı artmakta ve doktora tezlerinde deneysel yöntemler daha çok tercih edilmektedir. Tezlerde semptom yönetimi ve yaşam kalitesi konularının ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemodiyaliz; Hemşirelik; Tezler.

ABSTRACT

Purpose: Hemodialysis patients should receive health care services with a holistic and humanistic approach by nurses, who are primary care providers, due to the difficult treatment process. This study was carried out in order to examine the nursing theses made in the field of hemodialysis in Turkey between the years 2012-2022 and to determine the subject orientations.

Methods: The research is of descriptive type. The universe of the research consisted of 7929 graduate thesis studies in the nursing departments between January 2012 and September 2022 in the database of the National Thesis Center of the Council of Higher Education, and the sample was 123 nursing theses in the field of HD. Theses were selected with predetermined search terms and data were collected with a data collection form prepared by the researchers.

Results: It was determined that 50.4% of the nursing theses in the field of hemodialysis were made in the last 4 years, 67.5% of them were postgraduate and 57.7% of them were descriptive. It was observed that experimental (80.0%) studies were preferred more in doctoral theses and descriptive (75.9%) studies in master's theses. It was determined that most of the theses were in the field of internal medicine nursing (67.4%) and 95.9% of them were on patients. In addition, it was determined that symptom management (27.2%) and quality of life (16.8%) were mostly studied in the dissertations examined, and standardized scales were used most (76.4%) in data collection.

Conclusion: The number of theses in the field of hemodialysis nursing is increasing every year and experimental methods are more preferred in doctoral theses. It is seen that the subjects of symptom management and quality of life predominate in theses.

Keywords: Hemodialysis; Nursing; Theses

Sorumlu yazar:

Cevriye ÖZDEMİR, Kayseri Üniversitesi, İncesu Ayşe ve Saffet Arslan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Diyaliz Programı, Kayseri, cevriyeozdemir@kayseri.edu.tr

Başvuru/Submitted: 14.04.2023 **Kabul/Accepted:** 10.08.2023

Cite this article as: Özdemir C, Kaplan A. Türkiye’de Hemodiyaliz Alanında Yapılan Hemşirelik Tezlerinin İncelenmesi. J TOGU Heal Sci. 2024;4(1):66-77.

GİRİŞ

Çeşitli nedenlere bağlı olarak böbrekte yapısal ve fonksiyonel değişiklikler ile karakterize ilerleyici bir durum olan kronik böbrek hastalığı (KBH) küresel çapta önemli bir halk sağlığı sorunudur. KBH'nin son aşaması olan son dönem böbrek yetmezliği (SDBY), hastaların hayatta kalmak için diyaliz veya böbrek nakli tedavisine ihtiyaç duyduğu, geri dönüşü olmayan bir klinik tablodur. Yaşam kalitesi üzerinde önemli bir etkisi olan SDBY'de renal replasman tedavileri (RRT) uygulanmaktadır. Hemodiyaliz (HD), RRT'nin ana modalitelerinden biridir (1,2). Türk Nefroloji Derneği 2021 yılı raporuna göre, RRT ile izlenmekte olan hastaların (çocuk hastalar dahil) %75,17'si HD tedavisi almaktadır (3).

Renal replasman tedavilerinden biri olan HD, gelişen tıp teknolojisi ile birlikte SDBY'nin klinik belirtilerini iyileştirmede ve hastaların yaşam süresinin uzamasında başarılı olabilmektedir. Ancak buna rağmen, HD hastalarının genel popülasyonla karşılaştırıldığında hala daha yüksek mortalite ve daha düşük yaşam kalitesine sahip olduğu da bildirilmektedir (1,4). Sağlık hizmeti profesyonelleri için bu noktada yaşanan en büyük zorluklardan biri, HD uygulanan hastaların fiziksel ve zihinsel sağlığını daha iyi anlamak ve iyileştirmek için stratejiler geliştirmektir (5). Avrupa Diyaliz ve Nakil Hemşireleri Derneği/Avrupa Böbrek Bakım Derneği tarafından yayınlanan raporda nefroloji hemşiresinin görevini, hasta bireyin ve ailesinin böbrek yetmezliğine adaptasyonuna yardımcı olmak, öz bakım yeterliliğini değerlendirmek, optimal bağımsızlık ve refah seviyesine ulaşmalarına yardımcı olmak şeklinde tanımlanmıştır (6).

Hemodiyaliz tedavisi alan hastaların bakımında ilerleme kaydedilmiş olmasına rağmen, RRT ihtiyacı olan hasta sayısının yaklaşık 5 milyon olduğu tahmin edilmektedir (7). Bu tahmin sonrasında en az 2 milyon kişinin RRT'ne erişemediği için yaşamlarını kaybettiği ve bu popülasyondaki mortalitenin yüksek olmaya devam ettiği görülmektedir (3,7). Kanıtlar, hemşirelik bakımının sağlık hizmetlerinin kalitesini iyileştirme, hasta güvenliğini artırma, maliyetleri düşürme, hastaların, ailelerin ve sağlık hizmeti sunucularının memnuniyetini artırma gibi çeşitli faydaları olabildiğini göstermektedir (8,9). Belirtildiği üzere HD zor bir tedavi sürecidir ve hastaların birincil bakım sağlayıcıları olan hemşireler tarafından holistik ve hümanistik bir yaklaşımla sağlık bakım hizmeti almaları gerekmektedir. Bu bağlamda hemşirelik eğitiminin her basamağında (lisans, lisansüstü) bu yaklaşımın önemi vurgulanmalıdır.

Lisansüstü eğitim, belirli bir alanda araştırmaya dayalı uzmanlaşılacak yükseköğretim olarak tanımlanmaktadır (10). Lisansüstü eğitim, toplumsal dönüşüm sürecine öncülük eden

eleştirel düşünürlerin ve yenilikçilerin gelişiminde tarihsel olarak kilit bir rol oynamıştır (11). Bu bağlamda Türkiye'nin küresel rekabette güçlenmesi ve hedeflerine ulaşabilmesi için öncü insan kaynağının nicel olarak artması ve nitel olarak da geliştirilmesi gerekmektedir.

Araştırma, Türkiye'de HD alanında yapılan hemşirelik tezlerini incelemek ve çalışılan konu yönelimlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Hemodiyaliz alanında yapılan hemşirelik tezlerini bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirme fırsatı sunarak yeni araştırma alanlarına yön verilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. 2012-2022 yılları arasında YÖK Ulusal Tez Merkezi web sitesinde HD hemşireliği alanına ilişkin kaç tane hemşirelik tezi yayınlanmıştır?
2. Hemodiyaliz hemşireliği alanına ilişkin hemşirelik tezlerinin türlerine ve yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?
3. Hemşirelik alanlarına göre HD alanında kaç tez yayınlanmıştır?
4. Bu tezlerin örneklem grubu nedir?
5. Hemodiyaliz hemşireliği alanında yapılan tezlerdeki çalışılan konular nelerdir?
7. Tezlerde hangi veri toplama araçları kullanılmıştır?

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın Tasarımı

Bu araştırma, Türkiye'de HD alanında yapılan hemşirelik tezlerinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

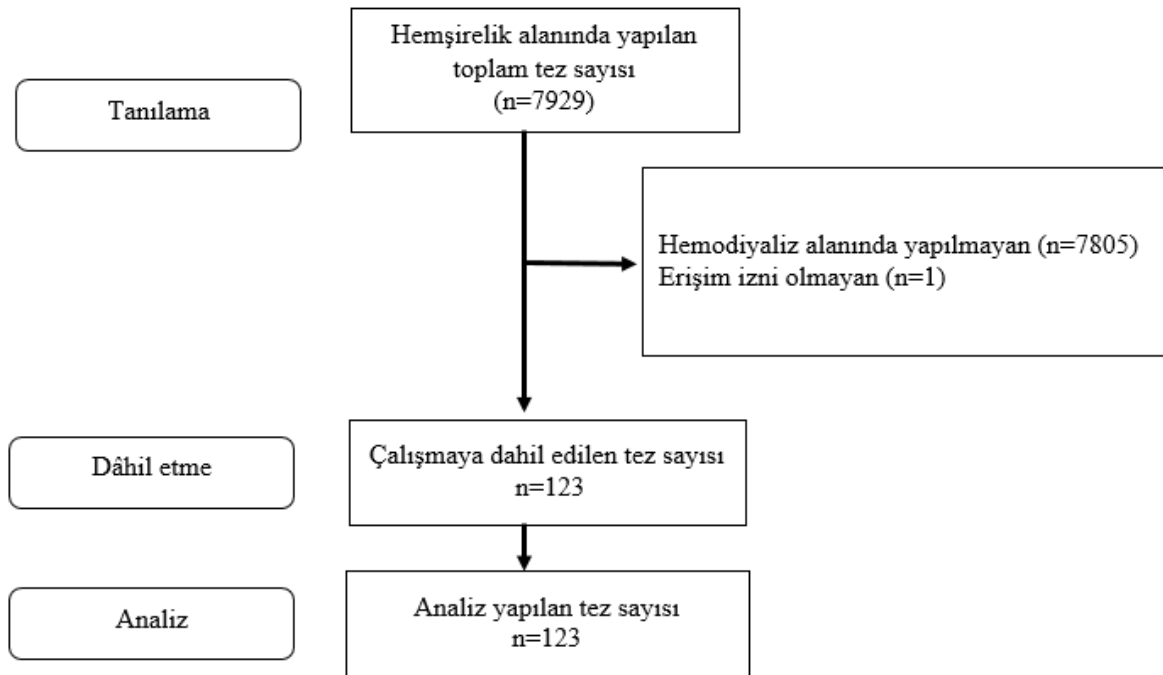
Türkiye Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanında bilgisayar ortamında yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında Ocak 2012-Eylül 2022 yılları arasında hemşirelik ana bilim dallarında 7929 lisansüstü tez çalışması, örneklemi ise HD alanında yapılan 123 lisansüstü hemşirelik tezi oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Veriler YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan ve çalışmaya dâhil edilen tezlerden elde edilmiştir. Öncelikle tarama merkezi web sayfası detaylı arama bölümünde ana bilim dalı/bilim dalı “Hemşirelik Ana Bilim Dalı”, konu kısmı bölümünde ise “Hemşirelik = Nursing” seçildi. Seçim sonrası çıkan sayfada yıl sıralaması yapılmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan tarama terimleri (hemodiyaliz, hemşire) ile erişim izni olan Ocak 2012-Eylül 2022 yılları arasında yayınlanan tezlerin listesi oluşturulmuştur (Şekil 1). Ulaşılan tezler araştırmacılar tarafından hazırlanan ve tezin yılı, türü, yazıldığı dil, yöntemi, dahil olduğu hemşirelik alanı, danışmanın unvanı, üniversite türü, örneklem grubu, kullanılan veri toplama aracı, çalışılan konu, yapıldığı yer ve erişim durumu kriterlerini içeren veri toplama formu kullanılarak analiz edilmiştir. Periton diyalizi alanında yapılan ve tam metne ulaşılamayan tezler kapsam dışı tutulmuştur. Kapsama alınan tezler PDF formatında bilgisayar ortamına aktarılıp ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

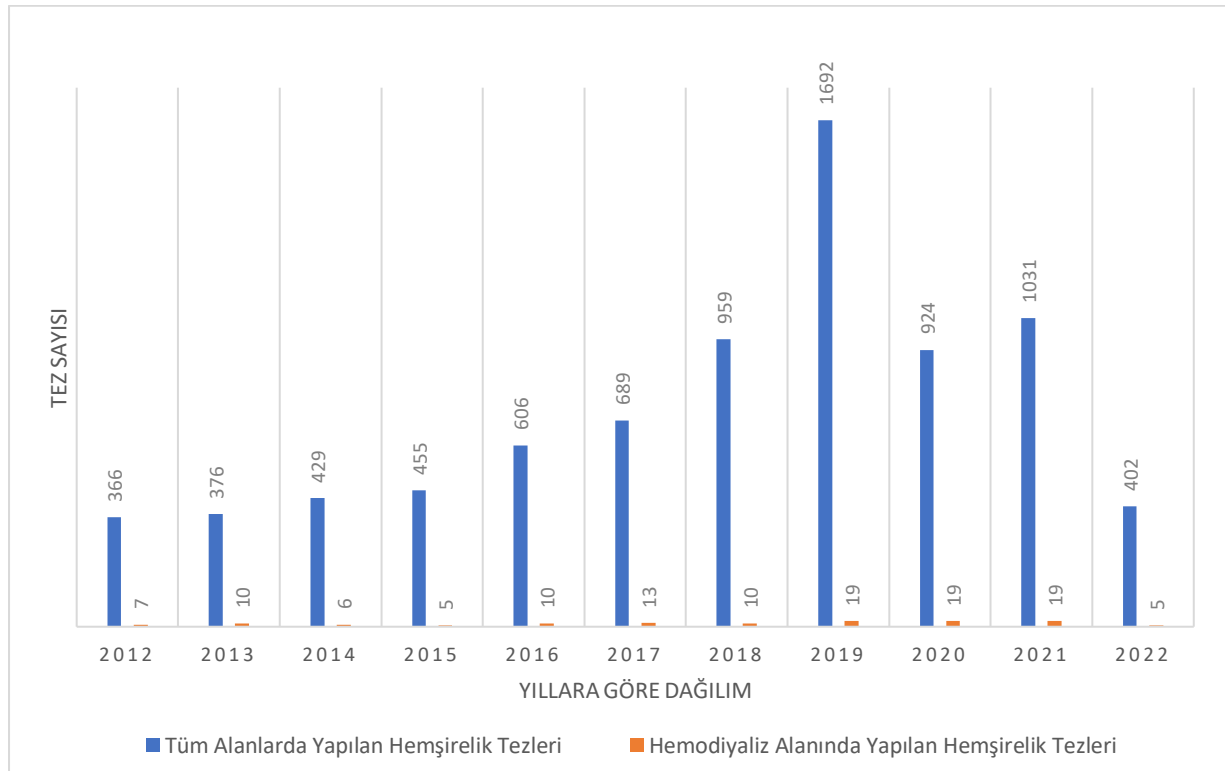
Şekil 1. Araştırma akış şeması

İstatistiksel Analiz

Çalışmadan elde edilen veriler SPSS 23.0 (Statistical Package for the Social Sciences) paket programında sayı ve yüzde tanımlayıcı istatistikleri kullanılarak analiz edilmiştir.

BULGULAR

Hemodiyaliz alanında yapılan hemşirelik tezlerinin incelendiği bu araştırmada, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanda kayıtlı 2012-2022 yılları arasında yapılan 7929 hemşirelik tezi incelendi ve araştırma ölçütlerine uyan 123 teze ulaşılmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre, belirtilen yıllar arasında hemşirelik alanında yapılan tüm tezler ve bu tezlerden HD'yi konu edinen tezlerin yıllara göre dağılımı Grafik 1'de verilmiştir. Grafiğe göre HD alanında yapılan hemşirelik tezlerinin büyük çoğunluğunun (%50,4) son 6 yılda, en çok 2019, 2020 ve 2021 (n=19) yıllarında yapıldığı belirlenmiştir.

Grafik 1. İncelenen hemşirelik tezlerinin yıllara göre dağılımı

Araştırma kapsamına alınan tezlerin künye bilgilerine ilişkin özellikler Tablo 1'de yer almaktadır. Hemodiyaliz alanında yapılan hemşirelik tezlerinin %67,5'inin yüksek lisans tezi olarak yapıldığı, %99,2'sinin yazım dilinin Türkçe olduğu, %86,2'sinin devlet üniversitesi enstitüsü kapsamında yürütüldüğü, %67,4'ünün İç Hastalıkları Hemşireliği alanında yapıldığı, %37,4'ünün danışman unvanının profesör doktor olduğu ve %98,4'üne erişilebildiği saptanmıştır.

Tablo 1. Tezlerin künye bilgilerine ilişkin özellikler (n=123)

Tezlerin Özellikleri	n	%
Türü		
Yüksek Lisans Tezi	83	67,5
Doktora Tezi	40	32,5
Dili		
Türkçe	122	99,2
İngilizce	1	0,8
Yapıldığı üniversite		
Devlet Üniversitesi	106	86,2
Vakıf Üniversitesi	17	13,8
Hemşirelik alanları		
İç Hastalıkları Hemşireliği	83	67,4
Hemşirelik Esasları	19	15,4
Psikiyatri Hemşireliği	11	9,0
Halk Sağlığı Hemşireliği	7	5,7
Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği	3	2,5
Danışman unvanı		
Profesör Doktor	46	37,4
Doçent Doktor	35	28,5
Doktor Öğretim Üyesi	42	34,1
Erişim durumu		
Erişilebiliyor	121	98,4
Erişilmiyor	2	1,6

Araştırma kapsamında incelenen tezlerin türlerine göre araştırma özelliklerinin karşılaştırılması Tablo 2’de verilmiştir. Hemodiyaliz alanında yapılan hemşirelik tezlerin %57,7’sinin tanımlayıcı araştırma türünde yapılırken, doktora tezlerinin %80,0’ının deneysel, yüksek lisans tezlerinin %75,9’unun tanımlayıcı türde olduğu belirlenmiştir. Tezlerin üzerinde çalıştığı konular incelendiğinde ilk iki sırada semptom yönetimi (%27,2) ve yaşam kalitesinin (%24,3) yer aldığı görülmüştür. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde de ilk iki sırada aynı konuların ele alındığı saptanmıştır. Araştırmaya dahil edilen hemşirelik tezlerinin çoğunluğunun (%95,9) örneklem grubunu hastaların oluşturduğu, yüksek lisans (%95,2) ve doktora (%97,5) tezlerinde de bu durumun benzer olduğu belirlenmiştir. Tezlerin %76,4’ünde standardize ölçek ve araştırmacının hazırladığı soru formu beraber kullanılmakta ve yüksek lisans tezlerinde bu oran %79,5, doktora tezinde ise %70,0 olduğu bulunmuştur. Ayrıca yüksek lisans ve doktora tezlerinin neredeyse tamamı klinik/servis/ünitede yapıldığı saptanmıştır.

Tablo 2. Tez türlerine göre araştırma özellikleri (n=123)

Yöntem	Tezin türü				Toplam	
	Yüksek lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%	n	%
Tanımlayıcı	63	75,9	8	20,0	71	57,7
Deneysel	20	24,1	32	80,0	52	42,3
Çalışılan konu*						
Semptom yönetimi	30	25,0	20	31,2	50	27,2
Yaşam kalitesi	20	16,6	11	17,1	31	16,8
Stres/depresyon/ölüm	12	10,0	5	7,8	17	9,3
Diyet/sıvı kısıtlaması	10	8,3	6	9,3	16	8,6
Öz bakım	12	10,0	3	4,6	15	8,2
Uyum	7	5,8	7	10,9	14	7,7
Uyku kalitesi	5	4,1	7	10,9	12	6,5
Yalnızlık/sosyal destek	7	5,8	2	3,1	9	4,9
Bilgi düzeyi	7	5,8	2	3,1	9	4,9
Diğer (Merhamet yorgunluğu, fiziksel aktivite vb.)	10	8,3	1	1,6	11	5,9
Örneklem grubu						
Hastalar	79	95,2	39	97,5	118	95,9
Hasta ve bakım verenleri	2	2,4	1	2,5	3	2,4
Hemşireler	2	2,4	0	-	2	1,6
Veri toplama aracı						
Araştırmacı tarafından hazırlanan soru formu	5	6,0	1	2,5	6	4,9
Standardize ölçek ve araştırmacının hazırladığı soru formu	66	79,5	28	70,0	94	76,4
Yarı yapılandırılmış/yapılandırılmış form ve araştırmacının hazırladığı form	12	14,5	11	27,5	23	18,7
Yapıldığı yer						
Klinik/Servis/Ünite	83	100,0	39	97,5	122	99,2
Saha/Ev	0	0,0	1	2,5	1	0,8

*Bazı tezlerde birden fazla konu çalışılmıştır.

TARTIŞMA

Dünyada çapında KBH'nin insidans ve prevalansı her geçen gün artmakta ve 2030'lu yıllarda dünya genelinde yaklaşık 5,5 milyon KBH hastasının olması beklenmektedir (12,13). Birleşik Devletler Renal Bilgi Sistemi 2020 yılı raporu KBH'nin yıllık insidansının %30 olduğunu belirtmektedir (13). Ülkemizde de bu hastalığın yaygınlığının dünyadaki genel durumla benzer özellik gösterdiği söylenebilmektedir (3). KBH sayısındaki bu artış HD tedavisine olan gereksinimi de giderek arttırmakta ve yapılan çalışmalarda hastaların yaklaşık %85'i HD tedavisi almaktadır (14,15). Hemodiyalizin amacı hastaların yaşam kalitelerini iyileştirmektir ve hemşireler kapsamlı bakım sağlamaya yönelik eylemler bütünü bir araya getiren ana eksenlerden biridir (16). Hemodiyaliz hemşireleri HD tedavisinin etkin bir şekilde sunabilmesi için hastaların ihtiyaçlarını belirlemek ve güncel kanıtları sundukları sağlık bakım hizmetine entegre etmekten sorumludur (17). Hemşirelik bakımının kalitesini artırmak için

güncel literatür ile bu sorumlukların analiz edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu çalışmada Türkiye’de son yıllarda hemşirelik alanında HD ile ilgili yapılan lisansüstü tezler incelenerek literatüre ışık tutmak amaçlanmıştır.

Türkiye YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yapılan tarama sonucunda 2012-2022 yılları arasında HD alanında yapılan 123 teze ulaşıldı. Araştırmaya dahil edilen tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında, 2019 yılına kadar HD alanında yapılan hemşirelik tez sayısının her geçen yıl arttığı, 2019-2021 yılları arasında ise aynı seviyede seyrettiği belirlendi. 2020 yılında çıkan koronavirüs pandemisinden kaynaklı olarak bu yıllarda yapılmış toplam lisansüstü tez sayısında azalma olduğu varsayıldı. Hemşirelik alanında toplam tez sayısında yıllara göre azalma var iken, HD alanında yapılan tez sayısının aynı kalması bu alanda yapılan tez sayısı oranının arttığını göstermektedir. Hemodiyaliz alanında yapılan tez sayısının 2022 yılında az olması ise Eylül 2022’den sonraki tez çalışmalarının araştırmaya dahil edilememesinden kaynaklanmaktadır.

İncelenen 123 hemşirelik tezinin %67,5’i yüksek lisans, %32,5’i doktora tezidir. Doktora tezlerine göre yüksek lisans tezlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebi bireylerin yabancı dil barajı gibi doktora için gerekli şartların sağlanmaması olabilir. Literatürde HD alanında yapılmış tez çalışmalarını inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Fakat hemşirelik alanında yapılan tez çalışmalarının incelendiği başka bir araştırmada da yüksek lisans tezlerinin (%76,5) doktora tezine (%23,5) göre benzer şekilde daha fazla olduğu tespit edilmiştir (18). Ayrıca incelenen hemşirelik tezlerinin en çok iç hastalıkları hemşireliği (%67,4), hemşirelik esasları (%15,4) ve psikiyatri hemşireliği (%9,0) alanlarında yapıldığı belirlendi. İç hastalıkları hemşireliği ana bilim dalı kapsamı içerisinde KBY ve HD konuları yer aldığı için bu alanda lisansüstü tez sayısının fazla olması beklenen bir sonuçtur.

Araştırma kapsamında incelenen tezlerin yöntem kısmına bakıldığında çalışmaların %57,7’sinin tanımlayıcı ve %42,3’ünün deneysel araştırma türünde yapıldığı belirlendi. Türkiye’deki hemşirelik alanında yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerindeki araştırma eğilimlerini inceleyen bir çalışmada da benzer şekilde tezlerin çoğunluğunun tanımlayıcı türde yapıldığı saptandı (19). Araştırmaya dahil edilen tezlerin türüne göre yöntemler karşılaştırıldığında ise doktora tezlerinde yüksek lisans tezlerine göre deneysel araştırmaların oranının arttığı tespit edildi. Bu sonucun nedeni doktora tez çalışmalarının daha kapsamlı bir araştırma olmasından, dergilerin deneysel araştırmaları daha çabuk kabul etmelerinden ve Türkiye’de doktora döneminde deneysel araştırmalara öncelik verilmesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Hemodiyaliz alanında yapılan hemşirelik tezlerinin %95,9'unun hastalar üzerinde yapıldığı belirlendi. Tezlerin türüne göre örneklem grubu karşılaştırıldığında benzer şekilde yüksek lisans (%95,2) ve doktora (%97,5) tezlerinde en çok hasta grubunda çalışıldığı görülmektedir. Başka bir çalışmada da benzer bir şekilde yüksek lisans tezlerinde ve doktora tezlerinde en çok hasta bireylerle çalışıldığı tespit edilmiştir (20-22). Bu bulgular hemşirelerin tedavi edici ve iyileştirici hizmetlere daha çok yöneldiklerini göstermektedir.

Tezlerde çalışılan konular incelendiğinde ilk iki sırada semptom yönetimi (%27,2) ve yaşam kalitesi (%16,8) yer almaktadır. Tezlerin türüne göre çalışılan konu alanları karşılaştırıldığında benzer şekilde semptom yönetimi ve yaşam kalitesi ilk sıralarda yer almaktadır. KBH hastalarında hastalığın getirdiği olumsuz etkileri azaltmak, yaşam süresini uzatmak ve yaşam kalitesini artırmak amacı ile en sık HD tedavisi uygulanmaktadır (3,23). Ayrıca HD tedavisi alan bireylerde uygulanan tedavi ve hastalığa bağlı olarak birçok semptomun yaygın olarak görüldüğü bilinmektedir (23-25). Bu nedenlerle hemşirelik tezlerinde semptom yönetimi ve yaşam kalitesi konu başlıklarının ağırlıklı olarak araştırıldığı düşünülmektedir.

Çalışmaya dahil edilen tezlerin %76,4'ünün veri toplamada standardize edilmiş ölçek ve araştırmacının hazırladığı soru formunu bir arada kullandığı görülmektedir. Tezlerin türüne göre veri toplama araçları karşılaştırıldığında benzer şekilde yüksek lisans (%95,2) ve doktora (%97,5) tezlerinde de en çok standardize edilmiş ölçek ve araştırmacının hazırladığı soru formunun kullanıldığı belirlendi. Ardahan ve Özsoy'un (2015) yapmış oldukları çalışmada da hemşirelik tezlerinde benzer şekilde en çok standardize edilmiş ölçek yönteminin kullanıldığı tespit edildi. Türkiye'deki hemşirelik çalışmaları üzerine yapılan benzer bir çalışmada da araştırmalarda daha çok ölçek kullanıldığı ve her geçen gün ölçek kullanımının arttığı görülmektedir (26,27). Bu sonuçlar araştırmanın konuyla ilgili bulgularını desteklemektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye'de HD alanında yapılan hemşirelik tezlerinin incelendiği bu araştırma sonucuna göre her geçen yıl tezlerinin sayısının arttığı, yüksek lisans tez sayısının daha fazla olduğu ve deneysel yöntemlerin daha çok tercih edildiği görülmektedir. En çok İç Hastalıkları Hemşireliği alanında tez yapılmıştır. Tezler en çok hastalar üzerinde yapılmış ve en fazla semptom yönetimi ve yaşam kalitesi çalışılmıştır. Ayrıca çalışmaya dahil edilen tezlerin çoğunluğunda ölçek kullanılmıştır.

Türkiye’de hemşirelik alanında öncelikli araştırma konularını belirlemeye yönelik çalışmalar bulunmamaktadır. Ayrıca ülkemizde HD alanında yapılmış hemşirelik tezlerini inceleyen çalışmaya da rastlanmamıştır. Bu çalışma, HD alanında yapılmış hemşirelik tezleri hakkında bütüncül bir bakış açısı sağlamakta ve yeni araştırmalara yön verilmektedir. Ayrıca hemşirelik tezlerinde deneysel çalışmaların artırılması ve semptom yönetimi ve yaşam kalitesi dışında diğer çalışma konuları ile ilgili tez sayısının artırılması önerilmektedir.

Çalışmanın Kısıtlılıkları

Araştırma, YÖK Ulusal Tez Merkezi’ne kayıtlı Ocak 2012-Ağustos 2022 yılları arasında hemşirelik ana bilim dallarında HD alanında yapılmış ve seçilen anahtar kelimeler ile belirlenen lisansüstü tezler ile sınırlıdır.

Finansal Destek: Bu çalışma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkıları: CÖ: Literatür araştırması, verilerin toplanması ve analizi, makale yazımı.

AK: Literatür araştırması, makale yazımı, eleştirel inceleme.

Açıklamalar: Bu çalışma kongre ya da sempozyumda sunulmamıştır. Bu çalışma tez çalışmasından üretilmemiştir.

KAYNAKLAR

1. Benjamin O, Lappin SL. End-stage renal disease. In: StatPearls. StatPearls Publishing, Treasure Island (FL), 2018..
2. Murdeshwar HN, Anjum F. Hemodialysis. In: StatPearls. StatPearls Publishing, Treasure Island (FL); 2022.
3. Türk Nefroloji Derneği (TND). Türkiye’de Nefroloji, Diyaliz ve Transplantasyon-T.C. Sağlık Bakanlığı ve Türk Nefroloji Derneği Ortak Raporu. 2022. Ankara: Türk Nefroloji Derneği Yayınları. Erişim yeri: https://nefroloji.org.tr/uploads/files/REGISTRY_2022.PDF Erişim tarihi: 10.01.2023.
4. Alvarenga WDA, Amorim JVM, Magalhães LHF, Neris RR, Nascimento LC, Rocha SSD. Work-hemodialysis treatment interface in patients with chronic kidney disease: a scoping review. *Acta Paulista de Enfermagem*. 2023;36.
5. Ghafourifard M, Zamanzadeh V, Valizadeh L, Rahmani A. Compassionate nursing care model: results from a grounded theory study. *Nursing Ethics*. 2022;29(3):621-635.
6. The European Dialysis and Transplant Nurses Association/European Renal Care Association (EDTNA/ERCA). (2018). The european dialysis and transplant nurses association/european renal care association. Erişim yeri: <https://www.edtnaerca.org/education/electronic-library> Erişim tarihi: 8.12.2022
7. Gonzáles-Rubianes D, Figueroa-Osorio L, Benites-Zapata V, Pacheco-Mendoza J, Herrera-Añazco P. Utility of TG/HDL-c ratio as a predictor of mortality and cardiovascular disease in patients with chronic kidney disease undergoing hemodialysis: A systematic review. *Hemodialysis International*. 2021;26(2):137-146.
8. Alazzam MB, Tayyib N, Alshawwa SZ, Ahmed M. Nursing care systematization with case-based reasoning and artificial intelligence. *Journal of Healthcare Engineering*. 2022.
9. Blaum C, Rosen J, Naik A, Smith CD, Dindo L, Vo L, Hernandez-Bigos K, Esterson J, Geda M, Ferris R, Costello D, Acampora D, Meehan T, Tinetti ME. Feasibility of implementing patient priorities care for older adults with multiple chronic conditions. *Journal of the American Geriatrics Society*. 2018;66(10):2009-2016.
10. Yükseköğretim Kurulu. YÖK. Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği. Ocak 2023. Erişim <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=21510&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeliği&mevzuatTertip=5> Erişim tarihi: 14.12.2022.
11. Kuzhabekova A. Charting the terrain of global research on graduate education: a bibliometric approach. *Journal of Further and Higher Education*. 2022;46(1):20-32.
12. Hill N, Fatoba S, Oke J, Hirst JA, O’Callaghan CA, Lasserson DS, Hobbs FD. Global prevalence of chronic kidney disease - a systematic review and meta-analysis. *PLoS One*. 2016;11(7):e0158765.
13. Johansen K, Chertow G, Foley R, Gilbertson DT, Herzog CA, Ishani A, Israni AK, Ku E, Kurella Tamura M, Li S, Li S, Liu J, Obrador GT, O’Hare AM, Peng Y, Powe NR, Roetker NS, St Peter WL, Abbott KC, Chan KE, Wetmore JB. US Renal Data System 2020 Annual Data Report: Epidemiology of Kidney Disease in the United States. *American Journal of Kidney Diseases*. 2021.
14. Daugirdas J. Measuring intradialytic hypotension to improve quality of care. *Journal of the American Society of Nephrology*. 2015;26(3):512–514.
15. Pani A, Bragg-Gresham J, Masala M, Piras D, Atzeni A, Pilia MG, Ferreli L, Balaci L, Curreli N, Delitala A, Loi F, Abecasis GR, Schlessinger D, Cucca F. Prevalence of CKD and its relationship to eGFR-related genetic loci and clinical risk factors in the SardiNIA study cohort. *Journal of the American Society of Nephrology*. 2014;25(7):1533-1544.
16. Tejada-Tayabas L, Partida-Ponce K, Hernández-Ibarra L. Cuidado coordinado hospital-hogar para enfermos renales en hemodiálisis desde la perspectiva del personal de enfermería. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*. 2015;23(2):225-233.
17. Shahdadi H, Rahnema M. Experience of Nurses in Hemodialysis Care: A Phenomenological Study. *Journal of Clinical Medicine*. 2018; 7(2):30.
18. Kaplan A, Kaplan Ö. İlaç uygulamaları ve kan alma işlemi sırasında tamamlayıcı terapiler ve destekleyici bakım uygulamalarını kullanan hemşirelik tezlerinin incelenmesi. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*. 2022;5(1):84-92.

19. Ardahan M, Özsoy S. Türkiye’de hemşirelik araştırmalarındaki eğilimler: yüksek lisans ve doktora tezleri üzerine bir çalışma. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2015;4(4):516-534.
20. Dağcı M, Baydur G, Kaynak K, Minigü L, Polat Ş. Türkiye’de 1991-2019 yılları arasında yapılan cerrahi hastalıkları hemşireliği lisansüstü tezleri. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi. 2019;2(3):159-169.
21. Özkan SA, Bilgiç D, Beji NK. Türkiye’de hemşirelik alanında üriner inkontinansla ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2019;(2):201-210.
22. Öztürk E, Can Z, Karasu F, Çam H. Hemşirelikte bireyselleştirilmiş bakım algısına yönelik yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi. Hemşirelik Bilimi Dergisi. 2020;3(2):38-43.
23. Bossola M, Pepe G, Picca A, Calvani R, Marzetti E. Treating symptoms to improve the quality of life in patients on chronic hemodialysis. International Urology and Nephrology. 2019;51:885-887.
24. Chuasuwan A, Pooripussarakul S, Thakkestian A, Ingsathit A, Pattanapruteep O. Comparisons of quality of life between patients underwent peritoneal dialysis and hemodialysis: a systematic review and meta-analysis. Health and quality of life outcomes. 2020;18:1-11.
25. Kraus MA, Fluck RJ, Weinhandl ED, Kansal S, Copland M, Komenda P, Finkelstein FO. Intensive Hemodialysis and Health-Related Quality of Life. American journal of kidney diseases : the official journal of the National Kidney Foundation. 2016;68(5S1):S33-S42.
26. Tayaz E, Koç A. Son yirmi yılda hemşirelik alanında eleştirel düşünme ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin retrospektif incelenmesi. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2022;6(1):1-13.
27. Karakaş M, Çelebi E, Çingöl N, Zengin S. Türkiye’de hemşirelik alanında merhamet konusuna yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2022;11(2):784-793.